

Veiksmīgākai HIV ierobežošanai Latvijā nepieciešama aktīvāka informēšana un diagnostika

Pasaules AIDS dienā 1. decembrī notika biedrības “Baltijas HIV asociācija” organizēta ekspertu diskusija “Kopā pret HIV – ko varam darīt labāk?”, kurā tika meklētas atbildes uz jautājumu – ko visi kopā Latvijā varam darīt labāk, vairāk un efektīvāk, lai veiksmīgāk ierobežotu HIV infekciju. Sarunas dalībnieki, analizējot pašreizējo situāciju, jau paveikto mūsu valstī un citu valstu pieredzi, kā arī ņemot vērā mācības no Covid-19 ierobežošanas, vienojās, ka svarīgākās lietas ir daudz plašāka HIV testēšana jeb diagnostika, kā arī sabiedrības informēšana par šo diagnozi, lai mazinātu neziņu, bailes un aizspriedumus testēties un ārstēties.

Līdz 2020. gada beigām Latvijā bija spēkā HIV infekcijas, seksuālās transmisijas infekciju, B un C hepatīta izplatības ierobežošanas rīcības plāns 2018.-2020. gadam, kurā bija ietverti un tika arī paveikti vairāki nozīmīgi soļi HIV ierobežošanā – atcelti ārstēšanās ierobežojumi, ieviesti sociālie mentori jeb atbalsta personas cilvēkiem, kas dzīvo ar HIV, Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīcas stacionārā “Latvijas Infektoloģijas centrs” (RAKUS LIC) sāka darboties Līdzestības kabinets, kā arī tika uzlabota ārstu infektologu sasniedzamība, tiem kļūstot par tiešās pieejamības speciālistiem. Taču pašlaik plāns ir noslēdzies un valstiska dokumenta, kas definētu Latvijas stratēģiju cīņai ar HIV, nav.

Tomēr diskusijas laikā veselības ministrs Daniels Pavļuts apliecināja, ka HIV ir nozīmīga infekcijas slimība, tā ir Veselības ministrijas uzmanības lokā, un nākamā gada pirmajā pusē taps jauns HIV ierobežošanas plāns, Veselības ministrijai tā izstrādē sadarbojoties ar visu ieinteresēto “HIV kopienu”.

Kā zināms, Latvijā situācija ar HIV infekcijas izplatību ir visai bīstama – jauno gadījumu pret iedzīvotāju skaitu ziņā mēs ierindojamies kaunpilnajā 2. vietā ES, ārstējas tikai aptuveni puse no diagnosticētajiem pacientiem, Covid-19 ietekmē ir būtiski samazinājusies HIV testēšana, un diemžēl Latvija atsevišķos rādītājos pat nespēj nodrošināt starptautiskajām prasībām atbilstošu datu apkopošanu un analīzi.

RAKUS LIC Infektoloģijas poliklīnikas vadītāja Inga Ažiņa diskusijā norādīja, ka pēdējā gada laikā ir samazinājies atklāto HIV gadījumu skaits, taču, viņasprāt, tas neatspoguļo patieso situāciju. Covid-19 ierobežojumu dēļ ir samazinājies veikto HIV testu skaits, tādēļ arī attiecīgi proporcionāli ir mazāk atklāto gadījumu. Ārste atzina, ka ļoti cer, ka pēc vienas pandēmijas apkarošanas Latvija nebūs nonākusi kraujas malā ar citu infekcijas slimību, proti, HIV.

Savukārt pacientu atbalsta biedrības “AGIHAS” valdes priekšsēdētājs Andris Veīķenieks uzsvēra, ka viņu uztrauc zemā ārstēto pacientu proporcija, jo katrs neārstētais pacients var izplatīt infekciju tālāk, apdraudot savu un citu veselību. Inga Upmace, Baltijas HIV asociācijas valdes priekšsēdētāja, uzsvēra nepieciešamību HIV ierobežošanā iesaistīt arī citu specialitāšu ārstus un pat citas jomas, piemēram, ģimenes ārstus, sociālos darbiniekus u.c. Viņai pievienojās ģimenes ārsts Andris Baumanis, uzsverot, ka skaidras vadlīnijas, bet ideālā gadījumā jau e-veselības sistēmā iestrādāts algoritms par simptomiem, kas ģimenes ārstiem liktu testēt pacientu uz HIV un uzlabotu diagnostiku, ir kritiski svarīgas, lai iesaistītu HIV pacientu aprūpē arī ģimenes ārstus. Savukārt Viesturs Zvirbulis, Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas ārsts infektologs, atgādināja par iespēju ieviest Latvijā pirmskontakta profilaktiskos medikamentus jeb PrEP, un nepieciešamību iesaistīt mērķētā testēšanā dažādu specialitāšu ārstus, piemēram, onkologus, ginekologus un citus.

Anda Čakša, Saeimas Sociālo un darba lietu komisijas priekšsēdētāja biedre, atgādināja, ka ārkārtīgi svarīga ir HIV profilakse riska grupās, piemēram, bezmaksas prezervatīvu nodrošināšana, lai mazinātu nedroša seksa kontaktus. Ar neērtām tēmām un neērtiem klientiem strādā arī biedrība "DIA+LOGS", kuras valdes priekšsēdētāja Ruta Kaupe dalījās ar negatīvās pieredzes stāstu – zaudējot telpu īres līgumu, biedrība jau ilgstoši nevar atrast jaunas, piemērotas telpas savam zemā sliekšņa pakalpojumu centram, jo izīrētāji, izdzirdot biedrības darbības veidu, uzreiz kļūst noraidoši.

Pasaules valstu pieredze rāda, ka HIV infekcija ir visveiksmīgāk ierobežota tajās valstīs, kur ir augstāka iedzīvotāju veselības prātība jeb sabiedrības izpratne par veselības tēmām, teica PVO pārstāvis Latvijā Uldis Mitenbergs. Viņš arī norādīja, ka infekcijas slimības veiksmīgas ierobežošanas pamatā vienmēr ir valsts līmeņa stratēģiskie un taktiskie plāni, skaidri definēti mērķi, finansējums to sasniegšanai un regulārs paveiktā izvērtējums. HIV joma nav izņēmums, tādēļ PVO būtu gatavi sniegt tehnisko atbalstu nākamā Latvijas HIV ierobežošanas plāna izstrādei.

Diskusijas dalībnieku minētie galvenie HIV infekcijas ierobežošanas virzieni:

- 1) sabiedrības informēšana un izglītošana ar uzsvāru uz jauniešu informēšanu;
- 2) līdzestības veicināšana un ārstēšanās proporcijas palielināšana, īpaši uzrunājot diagnosticētos pacientus, kas neārstējas;
- 3) testēšanās aptveres palielināšana, tai skaitā informējot un iesaistot ģimenes ārstus un citu specialitāšu ārstus un paplašinot HIV profilakses punktu tīklu;
- 4) profilakses pasākumi – bezmaksas prezervatīvu pieejamība jauniešiem un riska grupām, pirmskontakta profilakses medikamentu (PrEP) ieviešana;
- 5) ārstēšanas pieejamības uzlabošana, veicinot ārpus Rīgas strādājošo ārstu infektologu iesaisti un izmantojot modernas terapijas stratēģijas;
- 6) kaitējuma mazināšanas pasākumu attīstīšana, paplašinot atbalsta personu un sociālo mentoru darbību;
- 7) vertikālās transmisijas izskaušana, nodrošinot, ka ikviena HIV pozitīva grūtniece tiktu laikus atklāta un saņemtu pretvīrusa terapiju, tādējādi panākot, ka neviena HIV pozitīva grūtniece Latvijā vairs nenodotu HIV savam bērnam.

Ekspertu diskusijā "Kopā pret HIV – ko varam darīt labāk?" piedalījās veselības ministrs **Daniels Pavļuts**, Veselības ministrijas Sabiedrības veselības departamenta Vides veselības nodaļas vadītāja **Jana Feldmane**, ārste infektoloģe, Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīcas stacionāra "Latvijas Infektoloģijas centrs" Infektoloģijas poliklīnikas vadītāja **Inga Ažiņa**, PVO pārstāvis Latvijā **Uldis Mitenbergs**, Saeimas Sociālo un darba lietu komisijas priekšsēdētāja biedre **Anda Čakša**, SPKC Veselības veicināšanas departamenta direktore **Ilze Straume**, biedrības "Baltijas HIV asociācija" valdes priekšsēdētāja **Inga Upmace**, biedrības "AGIHAS" valdes priekšsēdētājs **Andris Veikēnieks**, biedrības "DIA+LOGS" valdes priekšsēdētāja **Ruta Kaupe**, Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas ārsts infektologs **Viesturs Zvirbulis**, ģimenes ārsts **Andris Baumanis**. Pasākumu vadīja RSU Sabiedrības veselības institūta direktore, biedrības "Baltijas HIV asociācija" biedre **Anda Ķīvīte-Urtāne**.

Papildu informācija:

Inga Upmace

Baltijas HIV asociācijas valdes priekšsēdētāja

Inga.upmace@balthiv.com

29162653